

EGAN

SUPLEMENTO DE LITERATURA DEL BOLETIN
DE LA REAL SOCIEDAD VASCONGADA DE AMIGOS DEL PAIS

Dirección y Redacción: A. Arrúe, A. Irigaray y L. Michelena

Redacción: SEMINARIO URQUIJO DE FILOLOGIA VASCA
Palacio de la Diputación de Guipúzcoa - SAN SEBASTIAN

II Epoca

Vol. XXIV

Enero-Diciembre, 1965

Gure Pastoral⁽¹⁾

Jaun andereak:

Antzerti aroa, jendetzetan, ez da sortzen egunetik biarrerat, gure oianetan onjoa bezala. Bainan, bere garaian zabaltzen da —jendetzearen bizipideak, ibillerak, nahastekatze edo auzokatzeak diotela ematen bere atzarmena, era eta edadura.

Egia erran, egundainotik gizonek maite izan dute elgarren artean ausatzea, edo elgar ziminokatuz, edo aberen biziantza jestukatuz edo mudantzak idurikatuz.

Bainan, molde horien garaitik, pastoralara garairat, bada abretasunetik gizontasunerat bezenbat bide.

Antzerti idatzia, artoski apailatua, sortu-zen —jendetzeak, bidekari izan ondoan, noizbait eta nunbait kokatu zirenean, multzokatuzko biziari lotu, aski aberastu eta beldur-petik atera, ausamendutan lasaitzeko.

Horiek hola, ikusiko dugu nundik datorren pastoralara, nolakoa den bere jokaera, nolakoa izan den eta den bere bizitza.

Lan hau balinbada ni-kia, neretzeko gaiak hartu ditut eskuin eta ezker, eta bereziki anitz zor diotet Georges Herelle eta Lafitte jaunari.

(1) Larzabal jaunak Donostian, Euskal-jaietan (25-6-1965), eman mintzalčia.

Nundik datorren pastoralak

Greziatik ateraraia da Europako antzerkintza guzia. Antzerki arorat iritxi-arau, Europako jendetzek, Greziatik zabaldu eratik dute, bakoetak berena apailatu.

Bainan, antzerkiak badauzka asko saila: pargarri, samin, erlijio-
nezko eta abar.

Pastoralak daukan arnasak, erlijioea du sustrai.

Europar, erlijioekari antzerkiak izan ditu iru garai aipagarri.

1.º Greken garaia; 2.º Erdi-arokoa; 3.º Oraikoa.

—Greken garaiko asko antzerki dira erlijioez orratuak. Antzerkiak muntatzen zizuten Dionysos Jainko basaren ohoretan eta haren jai egunetan... Antzokian ezartzen zuten, denen begien aurrean, Dionysosen itxura eta, hunen apezek bazaukaten beren jar-leku berexa.

Antzerki-abesti asko botatzen zizuten Jainko basen ohoratzeko eta, sarri ere, ageriki ala ikutuki, Jainko bask beren sudurra sartzen zuten antzerki jokabidetan.

Sorginak ere eta heien pentsa-pentsaketak kausi ditazke ardura orduko antzerkitan.

Goi indardunek daukate geienetan azken hitza: Jainkozaleak dira saristatuak eta Jainko-jaleak gaztigatuak.

—Erdi-aroan, kristau-mixterioak dira berdin elizkizunak, pagano garaikoan iduriak, bainan bataiatuak eta gizaldi berriari doakon gaiak sustraituak.

Mixterio horiek emaiten ziren eliza ataritan edo berdin barnetan, kristauen argigailu eta obegailu.

Elizako buruzagiek, noizbait, ikusgarri horiek debekatu eta eskumikatu ere zituzten, zikindu eta lizundu zirelaketz... Bainan halere, zurkaitz edo muntadura bera kausitzen dugu mixterio eskumikatuan hala nola sakratuan.

Oraiko egunean, antzerki zuaiza loretan dago erlijioezko ikusgarriez... Askok lekutan, ematen dira "Paxioek", bai eta ere fedea mamitzat daukaten ikusgarriak, ez bakarrik antzokitan, bainan ere eliza ataritan eta nun-nai, fededunen biltzar anditan.

Bainan jo dezagun Erdi arorat eta dakusagun nola orduko frantses "mixterioak" eta eskuarazko pastoralak diren elgarren ahaide.

1926 garren urtean agertu buru-lan batean, Georges Herellek zenbatzen ditu 67 pastoralak, oso-osorik dauzkagunak —gainerat, beste sei laburpenak, amabi, orai galduak direnen aipamena, eta azkenik, bederatzien izenak, ez baitakigu bein ere ukan duten izanik.

Geroztik, aipatu 95 pastorala hauien gainerat, beste batzu idatziak izan dira.

Pastorala guti izan da inprimaturik... Eskuz idatziak, beiratuak dira edo norberaren edo ooren liburutegietan.

Eskuz-idatzi zaharrena dugu 1723 garren urtekoa, papera zainek salatzen dutenaz... Urte hartan idatziak, ez du erran nai orduan jaioa.

Ikertze zintzuenek diotenaz, nekez zitaken eskuarazko pastoralarik XIII garren mende aurrean. Amasei garrena aldiz ditake izan pastoralan urre garaia.

Itxura guzuen arabera, frantses "mixterioa" eta eskuarazko pastoralara dira iturri beretik, baina neork ezin erran zoin den bestearen umea.

Mixterio ala pastoralen sustraiak dira ber-berak: Lege Zahar eta Berriko idatzkiak, Sainduen Bizitza, Zahar Aroko gertakariak, Alegiazko gertakari espantutsuak, Kantu Zaharren erran-merranak eta holako.

82 pastoraletarik, 37-ek gai bera daukate beste hainbeste "mixterio"-rekin... Ondar 44-ek ez daukate aurride ezaguturik "mixteriotan".

Nolajoka berdintsua aurkitzen dugu "mixterio" ala pastoraletan. Bat eta bestean kausitzen ditugu aurre eta ondo itzegintzak. Biek derakarten ikusgarria da: Ongi eta Gaizkiaren arteko betiereko guduka... Guduka hortan, Jainkoaren gurlariak dira: girixtinoak, Satanenak aldiz: Turkoak.

Bien joka-lekuak berdintsu muntatuak dira... Berdintsuak ere taula gaineko ibillerak, eta ere, jokalarien barne-azkurriak. Hauk dira: Erlijionea, maitasuna eta gerla-borrokak.

PASTORALAREN BEREZITASUNA

Pastorala eta mixterioa badira elgar iduri, ez dira berdin.

Ez dugu Chahoren iritzia onartzen, diolarik pastorala dela Erromanoen garaiko antzertia... Ez eta ere Webster-ena, diolarik pastoralak dauzkala Zahar Aroko pertsuen zangokada, aire pikoak eta Ametsetako Jainkoen orroitgailu zerbait... Ez eta ere Léonena, diolarik gure pastoralak ez direla hain zaharrak, baina Pabeko jauregitik zabalduak, Marie d'Angoulême horko erregin zelarik... Ez eta ere beste zombaitena, baitiote gure pastoralak eldu direla lehenago Espainian, Besta-Berrikari ematen ziren "auto sacramental"-etarik.

Miakatze zintzuenen arabera, aitortzerat ekarriak gira pastoralak direla ahaideki frantses "mixterioekin", baina halere heta-rik berexak.

Pastoralari bere berezitasuna eldu zaio lehenik bere mintzairatik... Gogoeteri izkuntzak emaiten diote oñarri, biurgune eta altxaira ezin itzulizkoak.

Egia erran, pastoraletako eskuara, ez da garbienetarik Pastoralak dira pertsukatuak. Pertsuak zangoz desberdinak, lerro buruz aulak, erditsutan pikaia batekin. Pertsu horiek dira kantatzen, elizki abes-tien airean.

Pastoralak badauzka bere joka-lege bereziak. Lege horiek aipatzen ditu luzaz Lafitte jaunak, berrikitan "Bulletin du Musée Basque de Bayonne" agerkarian zabaldu duen idatzki batean.

Xuberon muntatzen dituzte pastoralak herrika, herrian emaiteko eta herritar bakarren artean. Pastoralaren autatzailea eta buru gidaria deitzen da "errejenta"... Hau izan ditake herriz kanpokoak.

Pastorala eman aintzin, jenden biltzeko egiten da "mustra". Pastoralaren jokataleak ibiltzen dira lerroan herriko karrikan, "konpañiaka" zatikatuak (Satanak, Turkoak, girixtinoak, zeruko biziliarrak)... Batzu dira zaldiz, besteak oinez... Artzaina bere artaldearekin, Musikariak musikan.

Pastoralaren joka-lekua da lau ezkinetako taulagain bat. Aintzin saetsak dauzka utsak... Gibelean oiala, iru sarrerekin... Erdiko sarrera, Andimandiena (Aita saindu, errege, aingeru eta halako)... Ezkerreko sarrerak du gainean deubru grimaskari bat... Hau da "Turkoen" atea... Eskuineko sarrera aldiz da "Girixtino"-ena.

Musikariak ezartzen dira oialaren atzean, goratasunean, ferdailuz apaindu ixeri-leku batean.

Lehenago, taulagainean egoiten ziren "gardianoak", eskopetak eskuan... Aurrak urruntzen zituzten tauladuratik eta, bear zelarik "xo" oihu eginez, ixiltasuna agintzen.

Oial gibelean emaiten dira neskatx "zerbitzariak" Haukien gain da jokalarien apaintzea eta joka-lekurat bear diren pusken tanko ekartzea (jarleku, mihise eta abar).

Lehenago, mustarren ondotik, konpainia bakotxa igaiten zen taula gainerat, aurreko eskalera batetik, bere ibillera eta jestu bereziak egiten zituela oialaren atzean ikutu aintzin... Taula-gainerat igaite hori deitua zen: Arribada.

Pastorala astean emaiten da "Aitzin pheredikia". Hunen emaiteko autatzen dute boza ederdun bat. Hau agertzen da, errejentarekin, bi ezpatadunen artean eta atzetik daukala girixtinoen ikurrinlaria... Kantua emaiten, ikurrina igitzen da ezteki, kantariaren buru gibelean. Kantariak botatzen ditu bere koplak eskuin eta ezker lekuz aldatuz, aspaldidanikako aire zahar batean... Jendeak agurtzen ditu, jokalarien auleziez aintzinetik barkamendu eskatzen du, pastoralaren bilduma zeheki argititzen.

Pertsu lerro bakotxaren ondotik, besoak altxatzen ditu buruaren parreraino, eta musikariek, betiko aire bera jotzen dute koblen artean.

Ez galda pastoralari, izan dadien ordu gutiz, toki berean eta ari

bateko gertatuaren antzerkia... Pastoralak agertzen dituen gertakariak dira nun-naikoak, noiznaikoak eta nola-naizki sailakatuak.

Pastoralen jokalariek izaiten dira, edo gizonki utsak, edo emazteki utsak, baina nahastekaterik gabe... Ala bearrean, itxuraz aldazteak egiten dira, Onek eta gaxtoek dute beren musika aire berezia, taula gainerat agertzeko.

Jokalariek dituzte eskularruak soinean eta makila eskuan. Kurrituz dute botatzen pertsua, salbu aingeruek, aita sainduak, presonerek eta iltzerat doazinek. Makilaz eta urratsaz pertsua dangatzen dute. Nor baitira eta araberako ibillera dute. Ala nola, Turkoak ibiltzen dira urratsez taula zanpakatuz, menbroak dardarikatuz, makila buru gainean zirurikatuz, marmarizak murruskatuz, jartzean izterrak gurutzatuz eta holako.

Pastoraletan, pertsuen artetik emaiten dira ere kantu batzu. Kantuak ez dira edozonez eta noiznai emanak, baina bakarrik: Artzainez artalde zain daudelarik, aingeruez bere agertzetan, elizkizunetan, gizon ospetsu zombaiten otoitz bezala, pastoralaren bukaeran.

Pastalararen artetik emaiten dira ere dantza eta "satanerik". Lehen pastoraletan, satanak ziren dantzari oberenetarik, jauntzi edereez apainduak. Heien itxurak ez ziren beldurgarri ala okaztagarri... Iru lan zituzten egin bear: gizonak tentatu, gaxtoak lur-pean sartu, noizean beinka gavota dantzatu, "Bon voyage, cher Dumolet" kantuairean airean.

Aspaldixkoan, ez dute geiago pastoraletako satanek gizonik tentatzen... Heien eleak ixildu dira, gizenskoak baitziren oraiko belarrientzat.

Ez da pastalarik, gudukarik gabe. Gudukak dira edo gerlari lerrokatuen artean, edo hiri arresiz inguratuak jaukitzen diren antzerat.

Hiria artzeko egiten den guduka da egokienetarik. Oldartzalek pastoralaren joka-lekua inguratzen dute oinezkoz eta zaldizkoz. Adar tuzat "il edo gurepetu" oihuka jazartzen dira eta, ala bada egitekoa, hiriaz jabetzen dira taula gainerat upatuz.

Guduka lerrokatua aldiz "ballet" dantza baten antzerakoa da. Lau pondutan jokutzen da guduka partida... Lehenik, gudulariak (denak dira aintzindariak) lerrokatzen dira buruz-buru... Bigarrenekorik, artzen dira elgarri desafioka, askotan oidura zaharretako solasketak hortarako erabiliz.

Irugarrenekorik, egiten da guduka. Bi lerroak, musikarekin dantzatzuz, elgarren ganat urbiltzen dira, bat bestearen ezpatak jotzen dituzte; beti musikari jarraikiz, elgarren ganik urruntzen dira eta hola zombait aldiz... Laugarrenekorik, gudulari bat iltzen da... Aurretik, arropa ez dezan zikin, neskatx zerbitzariak edatzen diote ondoan oihal bat, haren gainerat eror dadien. Gardianoek eskopetaz tiro egiten

dute... Ila, balinbada girixtinoa, bere lagunek dute joaiten... Deubruek aldiz, balinbada Turkoa.

Taula gainak ez du sekulan utsik egon bear... Ustarten betegailu, besteak beste, muntatzen da, noizean-beinka, jokolarien kurríketa... Elizki ibilleretan bezala, ospetsuki eta musika joaz, jokolari guziek itzuli batzu egiten dituzte taula gainean.

Pastorala idatzlek ez dute den gutieneko axolarik garaikoa garaian ipintzeko... Abrahamen eortzetan, kantatzen da “De Profundis” —Agar, arropatua da Madame Angot-en gonekin— Turkoak oldar-zen dira Moisi —Absalonek pixtola bat dauka eskuan.

Pastorala amaitzen da imno edo abots elkartzeko abesti batez.

Ikusgarria bururatzean, botatzen da “azken pheredikia”, astape-nekoaren molde beretan. Abeslariak emaiten du ikusgarriaren laburpen bat, barkamendu galdatzen eginak izan diren utsentzat, eskerrak biur-zen diozkate etorri direneri.

Ondotik egiten dira “anxerak”... Lehenago, pastorala ikusteko ez zen deus pagatu bear... Pastorala muntatzalek, zorren tapatzeko, zuten batetik edaria saltzen ikusliarri, eta bestetik “anxera” deitu, ohorezko eskea egiten, ikusgarriaren bukaeran... “Anxera” da herri bakotxari egina zaion deia, zoinek geiago diru eman bururatu den pastoralarentzat... Emaintza egilek, geien emailetik aste, ukaiten dute taula-gainean dantza-jauzien dantzatzeko ohorea.

Usaian, “bala” batez da bururatzeko pastoralararen eguna.

Ez geiegi luzatzeko, beste asko xehetasun uzten ditut aipatu gabe. Bainan, aski zabal mintzatu ahal naiz erakusteko pastorala eta frantses “mixterio”-a ez direla berdin, badira ere elgar iduri.

Eskualdunek daukagu pastoraletan “gureki” zerbait. Guretasuna ematen diote gure mintzaira, dantza eta abestiek —gure goitasun, omoretzu, larriak— guduken indar-jokoek, axaletik eta irrikatuz kondatu gertakariak, herrika eta herritarren artean muntatuak direlakoak.

Pastoralaren bizitza

Dakigunaz, Xuberoa da pastoralen bizitei kasik bakarra... Egia erran, pastorala multxo bat emanak izan dira Baxenabarren, zombait ere Lapurdin, bainan maizenik Xuberotar taldez. Pastorala, ez da Eskual-herrian neun etxekotu, salbu Xuberoan.

Horren gatik erran bear ote da, hola izan dela, Xuberotarrak direlakotz Eskualdunetan burutsuenak, erneenak, leunenak? Obeki, ez ote dituzte hoinbeste doain pastoralari esker, hau beiratu dutelakotz?

Gure iritziz, edozoin edestiri bere itxura ematen dio ez ustegabeak, bainan etorkizunak... Eta badakigu, jendetze baten etorkizuna agin-zen dutela haren bizierak, erlijioneak, ibillera eta gertakariak.

Dakigunaz, oilo ama baten inguruan xitoeria muntatzen den bezala, hiri andi baten inguruan zabaltzen dira bizipideko muntadurak.

Alaber gertatzen da edestientzat... Edestilari ospetsuen lantegi edo ikastegietarik dira arraiatzen haren erako obrak.

Nun aurki Xuberoko pastoralen iturria?... Ez ote Paben?

Xuberoak ezagutu du Angeles, Frantses edo Naparroko erregen agintaritzea, Garai hetan, ez zezaketen, elgarren ganik urrun bizi ziren jendetzek, elgar kutsatu, orai bezain aise. Alabainan, ez zen orduan oraiko irrati, telebixta, irakurgai eta ibilbiderik... Goiko agintariek berek, larderia guti zaukaten beren urruneko lurretan... Ikus-ikaskekak, eta artu-emanak, geienik eta frangotan bakar-bakarrik, egiten ziren auzotik auzorat.

Xuberoak bere bizi arnasa artzen baitzuen Pabe-Olorondik Maulerat doan idekiduratik, gure iritziz, hortik beretik sartu da Xuberorat pastoralaren abiadura.

Hain xuxen, XV eta XVI garren mendetan, fama andikoak ziren, ez bakarrik Foix-tarrek, Biarnes eta Napartar erregek Paben zauzkaten gorteak, bainan oraino Orteseko bizkondeenak.

Luzaz, Xuberotarren gotzaietxea zen Oloronen... Xuberotar ikasleak joaiten ziren Olorongo, Orteseko, Paueko semenario eta ikastetxetat.

Ikastetxe eta jauregietan, frantses jakinduria zen goraipatua? Orteseko ikastetxean, 1591 garren urtean, frantses antzerki bat eman zuten, Katalin, napartar printsesaren aintzinean. Paben, Jesuiten ikastetxean, antzoki bat badaukatela aipu dute 1650 garren urtean.

Badakigu bestalde nola, Erdi Arotik aurrerat, frantses jakinduria zabaldu zen inguru guzitan: Biarnoan eta Roussillonan, pastoralak eman izan dituzte 1830 garren urte artio — Betroinian, 1850 garren urte artio — Italiako Tozkanan eta Modenan, 1870 garren urte artio — Trentinon 1880 garren urte artio.

Oraiko egunean, Xuberoa da Europako xoko bakarra, nun bizi baita oraino Erdi-Aroko antzerti ospetsua: Pastoral.

Noiz eta nork idatziak

Nere iritzia ipiñi ondoan, nundik eta nola datorzken gure pastoralak, aipa dezagun noiz eta nork idatziak izan diren.

Gure pastoralak dira iru garaitakoak... Horrek ez du erran nai, garai horien artean izan direla utsguneak... Bestalde, pastoralak bera, bere garaitik beste batetarat igo ditake, aldakuntza, geitze edo laburtzen medioz.

Apez garaia.—Hola deituko dugu, asiera ezagutu gabetik eta, Berjaiotza (Renaissance) arterainoko garaia... Hunen amaitzea berandua-go izan zela Probintzietan ezenetz Parisen, orroituko gira.

Garai hortako pastoralaren idatzlariak zirela geienak apezak, ez da dudarik.

Pastorala horiek dira fedezko erakaspenez beteak... Askotan aurkitzen dira elizkizunak: Bataio, esposatze, eortzeta eta holako... “Jerusalem destruitzea” titratu pastorala (dugun zaharrenetarik bat) asten da “Veni Creator” kantatuaz... Pastorala horien gai geienak dira artuak Liburu Sainduetan, Sainduen bizitzan, Errankizun ospetsuetan... Amodioa, galkor eta zikin, sarri agertua da.

Laikoen garaia

Garai hau doa 17 garren mende bukatzetik eta 19 garrenaren erditsuraino.

17 garren mende bukaeran, Frantziako antzertiak ez zaukan aipamen onik... Zikina, lizuna zela-eta, Elizako kargudunek debekatu eta ere eskumikatu zuten.

Gure ustez, Elizaren jazarkunde hori izan zen neurririk gabekoa, eta askotan, Jansenizten adimen idorregiaz buataua.

Horiek hola, apezak gelditu ziren pastorala idatztetik eta hetarat joaitetik.

Bainan zorionez, ordainak sortu zaizkioten: Laikoak, Laikoek, erlijionezko gaiak pixka bat bazterturik, pastoralen sustraia artuko dute bereziki gertaera zaharretan, alegiazko kondairetan, salatze gezurretan.

Maiz “errejentak” berak dira garai huntan, pastoralen idatzle. Nor dira “errejenta” horiek? 1801 garren urtean Humboldt-ek, bere “Journal du Voyage en Pays Basque” idatzkian, hauxe dio: “Errejentak ez dira bakarrik pastoraletako ibilleren eta itz-lerroen erakasle, baina oraino pastoralen idatzle, naiz diren baserritar xume batzu”.

Emezortzigarren mendeaz geroztik, baditugu pastoralak, beren idatzlez izenpetuak... Hola ditugu ezagutzen: Pierre D’Arhex, Laxague eta Mécól, eskol’emaileak — Quintaburu eta Jean-Pierre Irigaray, arotzak — Jean Baptiste Cassou, zurgina — Jean Pierre Heguiaphal, nekazaria — Laurent Oyhamburu, ezpartin egilea — Hardoy, oihan-zaina — Foix, igeltseroa — Jean Aguer, bidezaina eta abar.

Oraiko garaia

Hola deitzen ditugu azken eun urteak.

Jada erran dugu, edestiaren bizitza dela inguruko gertaerez agindua eta orratua. Hori hola delakoa, argi eta garbi ikusten dugu azken garai huntan.

1900 garren urte inguruan, Frantziako agintariak, guduka gorrian ari dira Elizako buruzagiekin... Agintari horiek, aurrerantzaren izenean, eskuara nai zuten kendu elizetako pulpitorarik eta haurren dotrina emantzatik.

Ai ba! Bereala, berpiztu zen apezetan pastoralen alderako suartasuna eta bi apez (bat Ithurry, bestea Justin de Menditte) lotu ziren pastorala idatzten.

Orduan, eta, lehen aldikotz patsoraletan, agertzen da sentimendu berri bat: Eskual abertzaletasuna.

Ordutik ere, oraiko erari jarraiki naikundeak zerabiltzkala, pastorala idatzleak eta errejentak abiatu ziren asko saildamendu ekartzten, usaia zaharreri.

Georges Herellek minberaki aipatzen ditu saildamendu horiek: Paper eta kazetetz egina den burrunba —pagatuzko sarrera— “Arribada” kendua edo laburtua. Arropak, apaindurak eta asko ibillera, bestelakatuak eta abar.

Etsitua, 1926 garren urtean idatzten du: “Ez izan den gutieneko itxaropenik... Eskual antzertia ila da, betikotz ila!”

Bizkitartean, azken bost urte hautan, lau pastorala emanak izan dira: Barkotxen, Gotafien, Parisen eta Donibane-Loitzunen.

Lauetarik iru, Georges Herellen etsitzeko eran. Laugarrena, Orreaga, era oraino berriago batean.

Zer pentsa, Zahar ala Berrien alde, dakusagun gudukaz?... Oraiko urratsez ote dugu pastorala betikotz eortzen, edo, ezin bestean, bestela orraztatuz, berpizten?

Mintza gaiten argi eta garbi. Eskual jakinduria ez dute agintzen go-indar izkutu eta ezin garraituzko batzuk... Eskualdun argituenak dira jakinduria horren erabiltzale eta beiratzale egokienak.

Antzerki gaietan zerbait dakigunak, nabartzen gira oraiko erak eta gustuak ez direla aurrekoenak.

Bear ote dugu ba lehenagoko neurritan egon eta antzerki idazten ari, norentzat diren eta nork emango dituen itxoin egin gabe? Hala jokatzuz, ez ote dugu aitortzen eskual jakinduria dela, azken arnasaren botatzen ari den, zaharkeria bat? Ez ote da hori, beribilen garaian, gurditan ibiltzea bezalatsu?... Jendetze guzitan ez ote da jakinduria, garaietik garaierat, erreberitzen eta bestelakatzten?... Eriotzearen legea da, dena den bezala, egoitea... Biziarena aldiz, beti saildatuz, beti bide berri batzueri lotuz, ibiltzea.

Antzerkilariek, ez ditzazkegu, gizon ibilleren oñarri horiek, ez ikusi edo ukatu.

Gure eginbideari eta eskual jendetzeari zor diotegu, gure lana egitea, oñarri horiek onartuz eta gogoan erabiliz.

Nai dut, berria bear dela zaharrari josi, eskual saila ez dadien arrotzuz galdu.

Bainan, bi gauza dira eskual saila arrotzea eta arrotzaz eskual saila aberastea.

Auzoak eta urrunekoak ere baduke zerbait onik... Jakin bear dugu on hura guretzen eta gureztatzen. Bai eta ere, dugun ona besteri pasatzen.

Saets xirripek gure bizi ibaia aberats dezatela eta, emanaz artuko ere baitute, gurez berena jori dezatela.

Gizon arrazaren obetzea, ez da etorriko, batzuen jakinduria bestenez itotzetik, bainan jakinduria guzien berdin laguntzatik?

Nahasmendu eta il bidetarat erortzea da, jendetze baten jakinduria zapan beiratzea eta ezeztatzea?

Elizako erakaspenek diote ez dela ezarri bear jendetze baten jakinduriaren zabalkundeari, ezin bentzutuzko trabarik...

Beraz, gu antzerkilariak, ez gaiten izan eskual antzerkiaren itotzale... Hala gintazke, eskual zimendu utsean antzerkien eraikitzea pentrenitzen baginu, bai eta ere, eskual zimendu guzia bazterrerat aurtikiz.

Zahar erako pastoralak maita ditzagun... Horiak eman ere ditzagun noizean beinka, lehenagoko moldetan, Eskualdunek ikus dezaten zer eta nola egiten zen horien garaian... Bainan izan daitela bakarrik zaharkeri orroitgailu eta maitagarri, eta ez orai egin bear dugunaren neurri eta legeliburu.

Gure arbasoeri ar diezoguten eskuarari eta eskualdungeoari zuten atxikimendua, bainan guaurreri da asmatzea zoin diren, oraiko egunean, atxikimendu horren azkartzeko artu bear diren bideak.

Aurrekoak guri eginkizun orroitgarriak utzi dauzkuten bezala, guk ere izanen ahal dugu gurekitik zerbait eskaintzeko gure ondotik eldu direneri.

Gure aurrek aurki ditzaztela, gure supazterretan, ez bakarrik gure aintzinekoek erre zituzten egur ileteak, bainan ere gure garaiko onbor ikatzak.

O R R E A G A

Bainan goazen sutik zartainerat... Ean ba, zer utziz eta zer kenduz naizen saiatu, Orreaga idatztean, lehenagoko pasterala oraitkotzerat.

Kendu ditut "mustra" eta "arribada", batetik ikusgarriaren laburtzeko, bestetik, ez baititake, oraiko egunean, errexki aurki eta Donibaneko karriketan ibilarazi: zaldi, zaldizko eta artalde.

Laburtu ditut "aitzin eta azken pheredikia", baitira bizitasun ga-beak eta ez hain baitezpadakoak.

Laburtu ere ibillera eta agurkatze batzu, geiegi pisutzen baitzuten ikusgarria, gure mende lasterkariarentzat.

Obetu ditut idatzkiaren mami eta axala: jokalarien beztidura. Geia-gotu dantza eta abestiak, ez nonbrez bainan motaz... Hola laketago izan daiten belarri begientzat.

"Sataneriak" ausarkitu ditut, aspaldiskoan bazterrerat utziak baitziren, beren gordinkerien gatik.

Emazteki-gizon nahasteka doi bat egin dut, ikusgarriak ukan dezan biotz-barnatasun aberatsagoa.

Boza-azkartzale tresnak baliatu ditut, jendek obeki aditu dezaten.

Gaineratekotan, pastoraletako egintza larrienak beiratu ditut, hala nola: Girixtino eta Turkoen arteko eztabada, heien gudukak, dantza eta abestiak, neskatxa zerbitzariak eta abar.

Nere xedea izan da pastoralaren Xuberotik ateratzea, bestek ere jasta dezaten haren edertasuna. Xurruburrukeriak baztertu ditut, iduritu baitzaut tiletez-tilet aurrekoeri jarraikitzeak, ez duela obraren ederra laguntzen, bainan bai aultzen.

Geroak erranen du ean, hola ideki ildoan, izanen den alor baten abiadura edo sasiak betikotz tapatuko duen izaka galdua.

P. LARZABAL.

